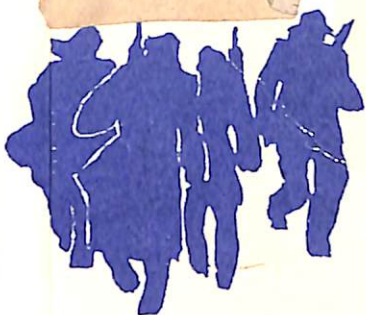

MIHALLAQ
QILLERI

**SHKELQIMI
I DEBORES**
Tregime

814-32

263.

Mihallaq
Qillari

SHKËLQIMI
I DËBORËS

Tregime

BUJUTKA E PRETIT

SHKOLLËS

NR. 51498

SHTËPIA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

Shkëlqimi i dëborës

Tatëpjetë hapej një rrëke që çante shpatin përgjysmë. Duke gërryer ca toka të kuqe e nën to shkëmbinj gëlqerorë, rrëkeja i ngjante një plage të thellë që kishte zbuluar kockën. Njeriut i duhej të kalonte pikërisht aty. Dherat e lagura nga dëbora e shkrirë tani avullonin nga një diell i ndërsyer. Retë çaheshin me tërbim dhe zhdukeshin diku. Dielli përparonte nëpër kupën qiellore duke shpërndarë po atë puhizë të lehtë mjegulle. Tejembanë rrafshnaltës kacafyteshin fishkëllima plumbash. Mbi konturet e malit përballë kishin ngrirë ca shtëllunga resh të përhimta. Të stërzgjatura drejt veriut e të shpupuritura nga era e lartësive, ato ngjnin, me ca flokë të thinjur, të rrallë.

Njeriu ra barkas dhe u fut në rrëkenë e kuqe. Në atë krah krismat dëgjoheshin më pak. Eci edhe disa metra. Pllakat e gëlqerorëve, të pastruara nga dëbora, avullonin edhe ato. Diku

i rrëshqiti këmba, dhe atij iu desh të ngulte thonjtë nëpër dhera që të mbahej. Vuri re se poshtë tij, hapej një katarakt tre-katër metra i thellë dhe, befas, përfund atij shkëmbi, i zënë sytë një kapotë angleze që po avullonte e lagej njëherazi. Nën kapotë ai pa dy këmbë të mbështjella me ca rripëza, ndërsa fare pranë fundit të kataraktit dalloheshin qartë tabanet e opingave. Jaka e lartë e kapotës mbulonte një kokë gjithsesi të shtrajtuar nga balta që i kishite rënë përsipër. Sytë e tij shkanë një çast nga trupi i viktimës në shpatin e përroit. Merrej me mend lehtë se në buzë të dherave të kuqe kishte plasur ndonjë bombë dhe stërkalat kishin mbuluar të vrrarin. Njeriu u ul sheshazi, mbështeti duart pas pllakës dhe rrëshqiti me shpejtësi në fund të kataraktit. Kur mbërriti, pëllëmbët e tij kishin lënë nëpër shkëmb ca copëza lëkure, por ai nuk i ndjeu atë çast.

Ra përmbys mbi kapotën e hirtë dhe zhyti duart në baltën që kishte mbuluar kokën e viktimës. Trazuar me dheun e kuq, qenë bërë njësh ca flokë të gjatë, të dendur, të zinj pis, dhe ai e kuptoi menjëherë se e vrara që grua. Rënkoj vetiu dhe u vu të çlironte fytyrën nga balta. Befas iu përvijuan tiparet e partizanes Vita.

Vita që përgjegjëse e rinisë në kompaninë e tretë të batalionit dhe tani kjo qetësi shkretëtire nuk i shkonte fare për shtat temperamentit të saj. Ai fshiu një lot me kurrizin e dorës dhe as që e ndjeu se që nga qerpikët e deri në cep të gojës i mbeti një blanë balte. Papritur ai kapi dorën e Vitës dhe në pëllëmbën e gërvishur ndjeu pulsën e dobët të rektinte akoma. Në buzë të përroit, aty ku kishte plasur bomba, ki-

shte mbetur një grusht dëborë dhe ai nxittoi ta rrëmbente nga balta. Me të i lagu Vitës, shpejt e shpejt, ballin. U ul sheshas, përtheu njëren këmbë përdhé dhe në gjurin e tij të ndotur mbështeti kokën e saj.

— Vita, moj! — foli aq ngadalë e me përkëdheli, sa iu përlotën sytë prapë. I vështroi fytyrën. Balta, që thahej edhe atje, i dha të kuptonte se, së paku në kokë, nuk duhej të kishte plagë. Me duar të dridhura i preku trupin, pastaj i shkopsiti jakën e kapotës, bluzën dhe i vrau damarët e qafës. Trupi i saj ishte i ngrohtë. Pas pak Vita pati një dridhje të lehtë buzësh dhe s'andejmi buroi një «oh» i shkurtër. Qepallat iu përpëlitën dhe së fundi liruan njëra-tjetrën. Në pjesët e zbuluara të lëkurës u derdh me furi jeta, që diku ishte penguar.

— Vita, moj! — ngriti zërin edhe Margo Ndreu.

Sytë e saj u hapën fort, buzët u mblodhën, pati një stepje të tillë, pastaj ajo shqiptoi fare befas:

— Shoku Margo!

— Je mirë tani, hə? — fërgëllloi Margo Ndreu ngā një gëzim i papritur. Bëri një përpjekje mbinjerëzore që ajo të mos shihte lot në sytë e tij. — Ke plagë në trup? Ku të dhemb më shumë, motër?

Vita u mundua të ngrihej ndenjgur. Më shumë se plagë ajo ndiente një rëndësi të tillë pas kokës, sa i ngjante sikur atje i kishin lidhur një gur. Margo Ndreu i ngjeshi pëllëmbën pas shpatullave dhe e ndihmoi të rrinte drejt. Ajo buzëqeshi befas, po pikërisht atë çast dielli humbi pas reve. Kjo mungesë drite e ngrohtësie e me-

njëhershme sikur i mpiksi përsëri tiparet e saj.
Margoja u ngrit në këmbë.

— Mbështetu pas meje, — i tha vajzës dhe i futi krahun nën sqetulla. Kollitja e pushkëve vazhdonte të ndihej sa nga njëri krah i rrafshnaltës te tjetri. Atij i duhej të ecte me shpejtësi pikërisht kur nuk duhej të troshiste trupin e ringjallur të Vitës. Hoqi automatikun nga krahu dhe e mbajti në dorën e lirë. Papritur rrekeja ndeshej me një udhë kafshësh që i shkonte mes për mes. Pikërisht aty mbaronin shpatet e pjerrëta të përroit dhe balta e kuqe. Në të dy krahët tani shtrihej një lëndinë e mbuluar me një pëllëmbë dëborë, e cila që tretur vetëm në tragën e udhës. Aty qëndruan. Vita ngriti pakëz kokën e varur dhe vështroi përçark. Edhe Margo Ndreu ashtu bëri.

— Kam një detyrë komande, — tha ai atë çast, duke vënë pëllëmbën mbi shpatullën e saj. E dinte se një detyrë komande që gjithçka për një partizan, dhe Vita do ta kuptonte. Ajo ende nuk kishte dalë nga gjendja e turbullt dhe ai tani gjithçka duhej t'ia thoshte ngadalë, qetë, në mënyrë që Vita të mund të duronte një vetmi tjetër. — Rrugës për në Kuç janë nisur dy partizanë të kompanisë së katërt. Dhe mua, më kupton, Vita, mua më urdhëroi shtabi t'i kthej përsëri, sepse sapo mësuam që edhe Buronjat e Kuçit u zunë nga gjermanët. Qe gryka e fundit nga mund të dilnin, kupton? Për ty nuk dinim gjë. Gjallë vdekur duhet t'i gjej ata partizanë.

— Vij edhe unë me ty, — belbëzoi ajo e druajtur.

— Nuk më ndjek dot, jo, — rënkoi befas

Margo Ndreu. — Më duhet të eci shpejt, kurse ti je e dërrmuar. Pastaj këtej është edhe rruga nga do të kthehem me njerëzit që kërkoj dhe ti nuk mund ta bësh dy herë. Vetëm pak do të vonohem. Mundet edhe një orë, në qoftë se ata kanë mundur të ecin shumë. Në kanë qëndruar gjëkund, sepse e kanë ndier rrezikun, do t'i has shpejt. Ti mbase e njeh Katerinën.

— Ah, — lëshoi një klithmë të lehtë Vita.

— E, ajo me të kunatin, Prokopin e vogël.

Tani që dielli u zhduk, ai vuri re se si fytyra e saj qe zbehur shumë dhe buzët i kishte pa gjak. Sapo e shpëtova nga vdekja, tha me vete, dhe do të jetë e tmerrshme po të më vdesë prapë.

— Pres, — iu përgjigj ajo tashmë me sy të përflakur.

Ai hoqi kapotën e tij dhe e shtroi në tokën e lagur.

— Ulu këtu dhe mos dil nga vija. As nuk shihesh, as nuk të zë era. Mbështetu, kështu. Pritmë deri në dy orë. Në mos ardhsha, diçka kam pësuar. Ti prit natën dhe trokit në Gravicë. Po do të vij se s'bën, — buzëqeshi pastaj duke i prekur flokët.

— Ku janë shokët? — pyeti ajo me një ndjenjë boshllëku.

Margo Ndreu u përtyp. Vetmia mund ta ndërlikonte gjendjen e saj, por edhe ankthi i së panjohurës mund ta dërrmonte fare. Prandaj ai vendosi t'i thoshte gjithçka. Gravica nuk ishte as gjysmë ore së andejmi, por atje Vita, po të ishte se ai nuk kthehej, duhej të hynte vetëm natën.

— Unë e ti jemi partizanë që mbetëm bre-

nda rrethimit, — ia behu ai. — Të tjerët tani duhet të kenë zënë Qafën e Shkallës. Po ti mos u tremb, — u mundua të buzëqeshte. — Ta them unë, këto vende i njoh si të isha çoban këtej dhe kam për t'u shpëtuar djajve poshtë këmbëve të tyre.

Ai bëri një gjest dredhës me dorë dhe ajo buzëqeshi. Shoku Margo qe një partizan që ajo e njihte qysh para gjashtë muajsh dhe, ngaqë nuk para kishte pasur rast të bisedonte me të, i ngjante tepër i ashpër. Tani sesi iu duk.

— Ik, — tha ajo tepër e qetë. Gjaku sikur nisi t'i mbushte fytyrën dhe ajo buzëqeshje e dobët megjithatë e zbukuronte.

Sa doli në tragën e udhës së kafshëve, një breshëri automatiku fishkëlloi kristalet e dëborës. Ajo u ngrit ndenjmur menjëherë dhe pa se si Margo Ndreu ra barkas në tragë e shkau tutje. Pas pak u zhdukën tabanet e këmbëve të tij dhe në përgjithësi ajo njollë ngjyrëkaki u përpi nga bardhësia. Dielli shkrepri përsëri, ndër-sa retë e ngrira mbi shpatin e malit përballë u shpupuritën.

Margoja e ndjeu lëvizjen e ajrit në fytyrën e përbaltur dhe qëndroi në vend. U mundua të shquante drejtimin e krismave dhe mendoi se prapavija e brigadës mundahej të mbronte me zjarr tërheqjen e batalioneve. Më tepër se një prapavijë e vërtetë, ato qenë grupe të shkëputura partizane, që duhej të çanin me luftë. Qafa e Buzës ngrihej mbi një shtrat lumi malor dhe, për t'u ngjitur atje, mjaftonte të ndiqje një pro-

skë të ngushtë. S'andejmi ai shihte tani një gjë të çuditshme. Krisma të largëta, tepër të largëta, që mbërrinin deri aty si jehona e krisma fare të afërta. Rrafshnalta e përthyer, e çarë keqas nga gërryerjet, sikur i përpinte të gjitha krismat e i kthente në humnerat e saj. Kjo që një pamje, megjithatë gati paqësore, po të kujtoje tri ditët e tri netët e kaluara. Ishte një zjarr skëterre, pa të cilin nuk mund të bëje asgjë. Duke u përpjekur të çahet, rrethimi, gjithçka që mbledhur aty. Rrugët e furnizimit qenë prerë të gjitha. Ai kujtoi menjëherë Prokopin katërmëdhjetëvjeçar dhe iu mbushën sytë me lot. Këtë partizan të vogël ai e kishte mbajtur pranë qysh ditën e parë, kur pa se një grua si Katerina, e pamësuar edhe ajo me jetën e malit, nuk dinte se si të kujdesej për të. Ky, partizan pra, e kishte shfaqur hapur, më hapur nga të gjithë alarmin e urisë. Thoshte se ndiente një boshllëk në bark, që po i kthehej ngadalë në dhembje. Katerina kishte thënë me zë të ulët se kishte frikë mos ato dhembje nuk ishin nga uria, por nga ndonjë gjë e ligë, që po e gërryente djalin përbrenda. Ditën e tretë ai mbeti në udhë. **As që** bëhej fjalë për të ecur me shpejtësi, si të tjerët. Një copë rrugë Margo Ndreu e kishte mbajtur në krahë, por, duke qenë edhe për vete i uritur, e ndiente se forcat po i shteronin. Katerina ecte pas tij dhe një e dy e thoshte se ai duhej ta lëshonte tani e ta merrte ajo. Diku kishin pushuar.

Urdhri që përcjellë gojë më gojë me zë të ulët. Që një vend i pjerrët, gjithë shkëmbinj të shkëputur nga maja e një mali me grumbuj prrallësh të dendura midis. Po të hipje mbi njërin nga ata gurë, mund të shihje se si afrohej një

repart gjerman në formacion luftimi. Ishin ca pika të zeza që herë shfaqeshin mbi shkëmbinj e herë humbisnin. Tani duhej sulmuar. Pikërisht atë çast duhej vendosur edhe për partizanin e vogël.

Befas, një krismë pushke u ndie fare afër dhe pas saj një breshëri e dendur automatiku. Ra një heshtje tepër e shkurtër, pastaj krismat nisën përsëri. Qe pak përmbi përroin që të çonte në Kuç. Ai qëndroi në vend, pastaj kërceu mbi një kep shkëmbor dhe vështroi andej. Krismat dëgjoeshin, po njerëzit që luftonin s'dukeshin. Nëpër shpatin jugor të Buronjave dallohej rruga e kafshëve, nga duhej të kishte kaluar Katerina me Prokopin. Zemra nisi t'i rrihte shpejt. Ku të kishin mbetur, vallë? Ishin ata që luftonin, apo dikush tjetër? Rruga ndërpritej aty-këtu nga pylli i dendur. Po errësohej dhe ai ndjeu se dëbora mund të niste përsëri. Po të ishte se Katerina e Prokopi kishin rënë në përpjekje me gjermanët e kishin pësuar gjë, ai nuk do t'ia falte vetes për gjithë jetën. Sepse qe ai i pari që mendoi t'i kthente ata të dy nga rruga. Krismat shtoheshin, dhe ai nuk dinte tanimë të përcaktonte vendin nga vinin. Gryka qe e ngushtë, me shpate të pjerrëta drejt qiellit dhe kjo ngushtësi pille jehona të hatashme, të tërthorta. Qëndroi. Sikur t'i gjej gjallë, tha me vete, sikur, sikur... Ja kështu vete kjo punë. Ti, Margo Ndreu, lodhesh me një fëmijë në krah, siç është Prokopi, dhe propozon në komandë që ata të dy të kthehen nga rruga, sepse nuk përballojnë dot situatën. Oh, Margo, Margo! tha me mllef për vete.

Kjo kishte ndodhur pikërisht para atij sulmi mbi gjermanët. Ai ishte këshilluar me koma-